

Δείκτης 2.3

Σχέσεις εκπαιδευτικών – μαθητών

Το πεδίο αναφοράς και η ταυτότητα του δείκτη

Οι μαθητές αποτελούν τη δεύτερη και πιο σημαντική, ασφαλώς, ομάδα της σχολικής κοινότητας. Ολόκληρη η εκπαιδευτική διαδικασία, έχει ως κεντρικό σημείο αναφοράς την ψυχική, γνωστική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Γι' αυτό και οι θετικές / αρμονικές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών αποτελούν ταυτόχρονα προϋπόθεση επιτυχίας του διδακτικού – μαθησιακού έργου και πρότυπο εύρυθμης συμβίωσης. Όλοι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν, για παράδειγμα, πόσο πιο εύκολο και αποδοτικό γίνεται το διδακτικό τους έργο, όταν οι μαθητές τους αποδέχονται ως επιστήμονες και προσωπικότητες και συνεργάζονται μαζί τους. Όπως επίσης γνωρίζουν, πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του σχολείου στην κοινωνικοποίηση των μαθητών. Το σχολείο είναι ο χώρος που αυτοί δοκιμάζουν την κοινωνικότητά τους, τις σχέσεις τους με τους ενήλικους και κυρίως τους συνομηλίκους τους, με το άλλο φύλο και τους φορείς της σχολικής εξουσίας. Εκεί μορφοποιούν την ίδια την έννοια της εξουσίας, ιεραρχίας, συνεργασίας, αντιπαράθεσης, διαπραγμάτευσης κ.ο.κ. Εκεί μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες και προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να δέχονται τις επιπτώσεις των πράξεών τους. Για όλους αυτούς τους λόγους, η διερεύνηση του επιπέδου και της υφής των σχέσεων αυτών, εκ μέρους της σχολικής κοινότητας, αποτελεί βασικό στοιχείο στην προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας του προσφερόμενου εκπαιδευτικού έργου. Η διερεύνηση θα πρέπει να αρχίσει ασφαλώς με την αναγνώριση του αμφίδρομου χαρακτήρα της σχέσης. Θα πρέπει δηλαδή να κατανοήσουμε πως η υγιής και αρμονική σχέση εκπαιδευτικού - μαθητή δεν περιορίζεται μόνο στην απόδοση σεβασμού ή στην επίδειξη εκ μέρους των μαθητών μιας συμπεριφοράς, που είναι σύμφωνη με τους σχολικούς κανόνες. Επεκτείνεται, αντίθετα, στη στάση και τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού απέναντι στο μαθητή. Στο σεβασμό της προσωπικότητας του τελευταίου, στην ικανοποίηση του αισθήματος δικαιοσύνης και αξιοκρατίας που αυτός διατηρεί, στην επίδειξη ανοχής αλλά και λελογισμένης αυστηρότητας για τα παραπτώματά του.

Θα πρέπει επίσης να αναγνωριστούν και τα διαφορετικά επίπεδα στα οποία αναπτύσσονται οι σχέσεις αυτές. Υπάρχει κατ' αρχήν το προσωπικό επίπεδο, η ανθρώπινη σχέση που αναπτύσσει ο μαθητής, ως άτομο, ομάδα ή σχολική τάξη, με τον εκπαιδευτικό. Υπάρχει στη συνέχεια η συλλογική σχέση ή καλύτερα το πλέγμα των σχέσεων που αναπτύσσεται άτυπα στο επίπεδο του σχολείου και περιγράφεται συνήθως ως «κλίμα» και που αποτυπώνει στάσεις και συμπεριφορές, οι οποίες παρά τις επιμέρους διαφορές, εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά. Υπάρχει ακόμη η «θεσμική σχέση», αυτή που υπαγορεύεται από καθορισμένους κανόνες και εκφράζεται από θεσμοθετημένα όργανα, όπως ο διευθυντής, ο σύλλογος και η μαθητική κοινότητα.

Μια τελευταία, ίσως, διάκριση των σχέσεων, θα μπορούσε να αφορά την ειδολογική τους διάσταση. Αν δηλαδή οι σχέσεις είναι έντονα ιεραρχικές, με τους εκπαιδευτικούς να τηρούν τις αποστάσεις – μεγαλύτερες ή μικρότερες - ή αντίθετα συναινετικές ή φιλικές αν διαπνέονται από ένα πατερνλιστικό ή αντίθετα φιλελεύθερο πνεύμα αν πάνω απ' όλα οι σχέσεις αυτές έχουν κάποια σταθερά τέτοια χαρακτηριστικά.

Με βάση τα παραπάνω, ως βασικά στοιχεία του δείκτη θα μπορούσαν να θεωρηθούν η αμοιβαιότητα, το επίπεδο και το είδος των σχέσεων μαθητών – εκπαιδευτικών.

Με την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών επιδιώκουμε να αποτυπώσουμε την κατάσταση των σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί, να εντοπίσουμε τα σημεία στα οποία, παρά τις προθέσεις μας, οι σχέσεις αυτές εμφανίζονται προβληματικές και να επιδιώξουμε να θεραπεύσουμε τις αιτίες που τις υπονομεύουν. Να διερευνήσουμε, τέλος, τις ίδιες τις προθέσεις μας και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τις εν λόγω σχέσεις.

Ενδεικτικά σημεία εστίασης στη διερεύνηση του δείκτη

Στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής, η σχολική κοινότητα θα μπορούσε, ίσως, να βρει χρήσιμη τη διερεύνηση ερωτημάτων, όπως τα παρακάτω:

- Σε ποιο βαθμό έχουμε καταστήσει την ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων υπόθεση των εκπαιδευτικών και σε ποιο βαθμό την έχουμε αντιμετωπίσει ως θέμα που ρυθμίζεται αυτόματα μέσα από τους κανόνες και κανονισμούς που οφείλουν να ακολουθούν τα μέλη της σχολικής κοινότητας;
- Υπάρχει συγκεκριμένη πολιτική του σχολείου στον τομέα αυτό ή η σχέση μαθητή – εκπαιδευτικού αποτελεί προσωπική υπόθεση των εμπλεκομένων η οποία αναπτύσσεται στο χώρο της τάξης; Στην πρώτη περίπτωση, πώς διασφαλίζεται η ενιαία εφαρμογή αυτής της πολιτικής; Στη δεύτερη, πώς αντιμετωπίζονται οι επιπτώσεις από την αντιφατικότητα των συμπεριφορών των εκπαιδευτικών απέναντι στους μαθητές;
- Υπάρχει ενιαία αντίληψη για το χαρακτήρα των σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας; Πιο συγκεκριμένα, πώς θα περιγράφατε αναλυτικά το είδος των σχέσεων που θα επιθυμούσατε να επικρατούν στο σχολείο και πώς αυτές που επικρατούν; Η προσωπική / ανθρώπινη / φιλική σχέση με τον μαθητή, διευκολύνει το εκπαιδευτικό έργο ή αντίθετα συμβάλλει στη «χαλάρωση» της πειθαρχίας και της προσπάθειας κατάκτησης γνωστικών στόχων;
- (Πρέπει να) κρατούν οι εκπαιδευτικοί αποστάσεις στις σχέσεις τους με τους μαθητές;

Ενδεικτικές προσεγγίσεις αποτίμησης του δείκτη

Διάφοροι τρόποι υπάρχουν για να αξιολογηθεί αυτός ο δείκτης που βεβαίως είναι σχετικός (και μπορεί να αξιολογηθεί παράλληλα) με τους δείκτες της «μάθησης», της «φυσιογνωμίας του σχολείου» κ.τ.λ.

- Το Παιχνίδι Ρόλων όμως θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας αποδοτικός τρόπος διερεύνησης. Ζητάμε από μαθητές διαφόρων τμημάτων να ετοιμάσουν μια «παράσταση» με το πώς βλέπουν τους δασκάλους τους.
- Μπορούν, επίσης, οι μαθητές ενός τμήματος να «παιξουν» με τη σειρά τον, ή τους δασκάλους τους σε μια σειρά γεγονότων στη σχολική τάξη, όπως για παράδειγμα: - δυο μαθητές μιλούν μεταξύ τους ενώ μιλά ο δάσκαλός τους, - ένας μαθητής δεν κατάλαβε κάτι, - ένας μαθητής που δεν κάνει ό, τι του λένε κ.τ.λ.
- Να συμπληρώσουν ερωτηματολόγιο που να αφορά το βαθμό και το είδος της συνεργασίας των μαθητών με το δάσκαλό τους.

Δείκτης 2.4

Σχέσεις μαθητών μεταξύ τους

Το πεδίο αναφοράς και η ταυτότητα του δείκτη

Καθώς αναφέρθηκε ήδη, οι μαθητές ενός σχολείου συγκροτούν μια αυθύπαρκτη ομάδα. Πρόκειται για ένα σύνολο ατόμων, που ενώ έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας τυπικής ομάδας, παρουσιάζει εντούτοις σημαντικές ιδιαιτερότητες. Κατ' αρχήν, τα μέλη της βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο νοητικής και συναισθηματικής ανάπτυξης, το οποίο μάλιστα μεταβάλλεται σημαντικά με την ηλικία και τη μαθησιακή προσπάθεια. Ο μαθητής, για παράδειγμα, της Α' δημοτικού, διαφέρει από το συμμαθητή του της ΣΤ' δημοτικού τόσο ως προς το στάδιο της νοητικής ανάπτυξης που βρίσκεται, όσο και ως προς τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα. Την ηλικιακή και γνωστική αυτή ανομοιογένεια, περιπλέκει ακόμη περισσότερο η διαφορετική κοινωνική και πολιτισμική προέλευση, που γίνεται ιδιαίτερα αισθητή στα δημόσια σχολεία στις υποβαθμισμένες περιοχές. Τέλος, η διαρκής εισροή νέων μελών και η εκροή των παλαιότερων, μεταβάλλει συνεχώς τη σύνθεση της ομάδας, επιτείνοντας περαιτέρω την υπάρχουσα ρευστότητα. Όλες αυτές οι ιδιαιτερότητες της μαθητικής ομάδας προσδίδουν στη λειτουργία της χαρακτηριστικά που δεν ταυτίζονται με εκείνα των τυπικών ή άτυπων ομάδων του κόσμου των ενηλίκων.

Εντούτοις, παρά τις διαφορές, η μαθητική ομάδα διέπεται και αυτή από μια δυναμική που έχει προσανατολισμό, δημιουργεί δομές, υπακούει σε κανόνες, αναπτύσσει σχέσεις και επηρεάζει την πορεία των πραγμάτων που αφορούν την ομάδα. Τους μαθητές, για παράδειγμα, η κοινή επιδίωξη της πνευματικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης κατηγοριοποιεί η ηλικία ή η επίδοση συνδέει ένα αδιόρατο πλέγμα κωδικών επικοινωνίας και συναντίληψης διακρίνει μια εσωτερική ιεραρχία με έντονη, πολλές φορές, την παρουσία των ηγετικών χαρακτηριστικών ορισμένων ατόμων σ' αυτήν. Η έρευνα έχει μάλιστα δείξει, ότι σε ό,τι αφορά τη συμπεριφορά των νέων, η ομάδα αποτελεί το σημαντικότερο σημείο αναφοράς και το βασικότερο παράγοντα επηρεασμού της νεανικής συμπεριφοράς. Και ο κάθε πεπειραμένος εκπαιδευτικός γνωρίζει πόσο εύκολα ένας ή δύο μαθητές μπορεί να επηρεάσουν τις επιδόσεις και τη συμπεριφορά μιας τάξης ή και ολόκληρου του σχολείου.

Η κατανόηση, συνεπώς, της δυναμικής της μαθητικής ομάδας και των σχέσεων μεταξύ των μελών της, αποτελεί στοιχείο από τα πιο σημαντικά για τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου, τόσο στο γνωστικό, όσο και στον κοινωνικοποιητικό τομέα. Η έρευνα μάλιστα έχει αναδείξει ορισμένες πτυχές των σχέσεων αυτών, που αποτελούν και τα βασικά στοιχεία του δείκτη. Ανάμεσά τους, σημαντικές θεωρούνται οι αξίες και οι στόχοι της ομάδας σε συνδυασμό με την κουλτούρα των μελών της, το μέγεθος, η δομή, η ιεραρχική διάρθρωση και η συνοχή της ομάδας και τέλος οι κώδικες επικοινωνίας που έχουν αναπτυχθεί. Οι μαθητικές ομάδες διαφέρουν στις φιλοδοξίες, στις επιδιώξεις, στις δραστηριότητες που τους ευχαριστούν και τους κάνουν περήφανους και γενικά στο προφίλ που θέλουν να περάσουν προς την ευρύτερη σχολική κοινότητα. Όπως διαφέρουν και στους κανόνες συμπεριφοράς μεταξύ τους, στη χαλαρή ή στενή φιλική σχέση που αναπτύσσουν, στο αίσθημα ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα ή αντίθετα ότι αποστασιοποιούνται και αδιαφορούν γι' αυτή, στον τρόπο που ανταποκρίνονται ή αντίθετα αντιδρούν στις

προτροπές και τα κελεύσματα μιας δυναμικής ηγεσίας, στις προϋποθέσεις και τους κανόνες που άτυπα θέτουν για μια αποτελεσματική επικοινωνία με τους ενήλικους της σχολικής κοινότητας, αλλά και μεταξύ των ηλικιακών, πολιτισμικών και λοιπών μαθητικών υπο – ομάδων.

Όλα αυτά τα βασικά στοιχεία του δείκτη μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διερεύνησης από τη σχολική κοινότητα, με προφανή σκοπό την ενίσχυση των δημιουργικών και την εξάλειψη των αρνητικών χαρακτηριστικών στις σχέσεις που επικρατούν στη μαθητική ομάδα.

Ενδεικτικά σημεία εστίασης στη διερεύνηση του δείκτη

Για το σκοπό αυτό, η σχολική κοινότητα μπορεί να θεωρήσει χρήσιμο να διερευνήσει μερικά από τα ακόλουθα ερωτήματα :

- Σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο οι σχέσεις και η δυναμική της μαθητικής ομάδας στο σχολείο ή την τάξη επηρεάζει τη γενική επίδοση ή / και τη συμπεριφορά της ίδιας της ομάδας ή ορισμένων μελών της; Έχουν για παράδειγμα διαπιστωθεί περιπτώσεις που η κακώς εννοούμενη αλληλεγγύη σε παραπρωματικούς μαθητές κινητοποιεί αρνητικές συμπεριφορές ή, αντίθετα, περιπτώσεις που μια μαθητική δραστηριότητα με γενική αποδοχή ενεργοποίησε το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή συνήθως αδιάφορων μαθητών ή μαθητικών υπο – ομάδων; Αντίστοιχα, υπάρχουν περιπτώσεις και σε ποια κλίμακα, που οι «καλοί» / «κακοί» μαθητές μιας τάξης συνέβαλαν στην βελτίωση / επιδείνωση ενός τμήματος;
- Οι σχέσεις μεταξύ των μαθητών περιορίζονται μόνο στο χώρο του σχολείου ή επεκτείνονται και εκτός αυτού; Σε ποιο βαθμό, μεταξύ ποιων υπο – ομάδων (ηλικιακών, πολιτισμικών, κοινωνικών κ.λπ.) συμβαίνει το δεύτερο;
- Ποια είναι τα θέματα / δραστηριότητες που κάνουν τους μαθητές να νιώθουν ευχαριστημένοι και περήφανοι για το σχολείο και για τον εαυτό τους; Υπάρχει συναντίληψη απ’ όλες τις μαθητικές υπο – ομάδες στο σημείο αυτό ή οι διαφορές είναι μεγάλες; Σε ποια σημεία εκδηλώνονται οι διαφορές, πού αποδίδονται και ποιες επιπτώσεις έχουν;
- Οι μαθητές συμπεριφέρονται ως ιεραρχική ομάδα που ακολουθεί τις υποδείξεις μιας άτυπης ηγεσίας στο επίπεδο του σχολείου ή / και της τάξης; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ηγεσίας αυτής;
- Η μαθητική ομάδα διατηρεί ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς, μόνιμα, ευκαιριακά (π.χ. όταν είναι να πάει εκδρομή) ή χαρακτηρίζεται αντίθετα από μια «κλειστή» επικοινωνιακή κουλτούρα; Ποιες εκδηλώσεις πιστοποιούν τη σχετική συμπεριφορά της και πού αυτή αποδίδεται;
- Πόσο συχνά, σε ποια θέματα και από ποιους εκδηλώνονται μαθητικές πρωτοβουλίες; Πόσοι συμμετέχουν στην υλοποίησή τους ή ανταποκρίνονται σ’ αυτές; Υπάρχουν – και ποιες - υπο – ομάδες που συστηματικά απέχουν ή επιδεικνύουν μια αρνητική στάση;
- Πόσο εύκολα «ενσωματώνονται» οι νέοι μαθητές – κυρίως αυτοί που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακές, προσωπικές ή άλλες ιδιαιτερότητες - στην ομάδα;

Ενδεικτικές προσεγγίσεις αποτίμησης του δείκτη

Μπορούμε να διερευνήσουμε τον δείκτη σε δύο κατευθύνσεις:

- ◆ Πάνω σε ποια βάση δημιουργούνται ομάδες μαθητών στην τάξη ή μέσα στο σχολείο;
- ◆ Ποια είναι τα στοιχεία της όποιας παραβατικής συμπεριφοράς τους;

Η ομάδα που θα αναλάβει να διερευνήσει τον δείκτη θα ήταν σκόπιμο να προβεί στις εξής ενέργειες:

- Να παρακολουθήσει σε ώρες μαθημάτων και να καταγράψει τους τρόπους με τους οποίους ανατίθενται εργασίες στην τάξη ή αναλαμβάνουν οι ίδιοι οι μαθητές να προετοιμάσουν κάτι σχετικό με το μάθημά τους ή με άλλη δραστηριότητα του σχολείου. Να αναλύσει τους τρόπους αυτούς.
- Με βάση το ποινολόγιο, με συνεντεύξεις εκπαιδευτικών για το ποιες συμπεριφορές τους ενοχλούν την ώρα του μαθήματος και με τη μέθοδο της παρατήρησης τις ώρες των διαλειμμάτων ή των εκδρομών, καταγράφονται οι παραβατικές συμπεριφορές των μαθητών. Γίνεται ανάλυσή τους.

Δείκτης 2. 5

Σχέσεις σχολείου - γονέων

Το θεματικό πεδίο αναφοράς και η ταυτότητα του δείκτη

Σημείο αναφοράς στις σχέσεις σχολείου - γονέων είναι ασφαλώς ο μαθητής: Το κοινό ενδιαφέρον τους για την ομαλή γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική του ανάπτυξη. Ο ρόλος, εντούτοις, και η συμβολή των δύο αυτών ομάδων είναι ποιοτικά διαφορετικός. Από τη φύση της μεταξύ τους σχέσης, οι γονείς γνωρίζουν, κατά κανόνα, περισσότερα για το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του μαθητή αλλά και για τον τρόπο που διαθέτει το χρόνο του στο σπίτι ή που αντιμετωπίζει το σχολείο. Ταυτόχρονα, έχουν άλλες θέσεις αλλά και φιλοδοξίες και προσδοκίες που προσπαθούν να εμφυσήσουν στο παιδί, επηρεάζοντας έτσι τη στάση και τη συμπεριφορά του. Απ' τη μεριά τους οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν καλύτερα τις διαδικασίες της γνωστικής ανάπτυξης, τους κανόνες που διέπουν την εκπαιδευτική λειτουργία καθώς και τις συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο. Για τους γονείς, η αγάπη, το συναίσθημα και η διαίσθηση αποτελούν συνήθως οδηγό των πράξεων και των ενεργειών τους, ενώ για τους εκπαιδευτικούς είναι η επιστημονική γνώση και η παιδαγωγική φροντίδα που κυριαρχεί.

Είναι λοιπόν φανερό πως οι δύο ομάδες διαθέτουν έναν όγκο πληροφοριών για τον μαθητή, αλλά και για τις δικές τους αξίες, θέσεις, προτεραιότητες και προσεγγίσεις, που είναι εξαιρετικά πολύτιμες για την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου, αφού οι πληροφορίες αυτές αφορούν βασικές του παραμέτρους. Παρά ταύτα, είναι συχνό το φαινόμενο της ελλιπούς επικοινωνίας μεταξύ των δύο πλευρών, που οδηγεί σε παρανοήσεις, αμοιβαία δυσπιστία και επιφυλακτικότητα.

Η βελτίωση συνεπώς της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου απαιτεί την προσεκτική διερεύνηση των βασικών στοιχείων μιας σχέσης μεταξύ εκπαιδευτικών και γονιών. Ως βασικά στοιχεία του δείκτη θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι διάλογοι επικοινωνίας, το περιβάλλον λειτουργίας τους καθώς και ο χαρακτήρας και ο όγκος των διακινούμενων πληροφοριών.

Συνήθεις διάλογοι επικοινωνίας είναι κυρίως οι παιδαγωγικές συναντήσεις εκπαιδευτικών και γονιών, που σε ορισμένες περιπτώσεις συμπληρώνονται με την αλληλογραφία (ενημέρωση για απουσίες ή προβληματική συμπεριφορά μαθητών), τις διαλέξεις από ειδικούς ή την έκδοση υλικού που αφορά τους γονείς. Οι παιδαγωγικές συναντήσεις διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες. Ορισμένες είναι θεσμοθετημένες, άλλες πραγματοποιούνται με πρωτοβουλία συνήθως των εκπαιδευτικών. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν αυτές που πραγματοποιούνται κατά την επίδοση των ελέγχων προόδου των μαθητών και στη διάρκειά τους δίνεται η ευκαιρία στους γονείς να πληροφορηθούν για τις επιδόσεις και τη γενικότερη δραστηριότητα των παιδιών τους. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης οι συναντήσεις των γονιών με τους εκπαιδευτικούς της τάξης που πραγματοποιούνται στη διάρκεια του σχολικού έτους σε προκαθορισμένο χρόνο ή ευκαιριακά, καθώς και οι συναντήσεις του διευθυντή με τα μέλη του ΔΣ του συλλόγου γονέων. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι συναντήσεις που διοργανώνονται ad hoc προκειμένου να συζητηθούν θέματα ειδικού ενδιαφέροντος (π.χ. ενημέρωση για μεταρρυθμίσεις, νέες διδακτικές προσεγγίσεις, εξετάσεις κ.λ.π.) ή να αντιμετωπισθούν έκτακτες καταστάσεις και προβλήματα. Ανεξάρτητα από την κατηγορία που ανήκουν, οι συναντήσεις μπορούν να αφορούν μικρό αριθμό ατόμων (π.χ. εκπαιδευτικό με ένα γονέα ή γονείς με εκπαιδευτικό ενός τμήματος κ.ο.κ.) ή το σύνολο του προσωπικού και των γονιών του σχολείου. Μπορεί να είναι οργανωμένες, με συγκεκριμένη ατζέντα θεμάτων ή να είναι αντίθετα ανοιχτές από την άποψη του χρόνου ή της θεματικής.

Είναι φανερό ότι η συχνότητα των συναντήσεων (πυκνότητα επικοινωνίας) και ο αριθμός των ατόμων που τις χρησιμοποιεί (διαθέσιμο εύρος διαύλων επικοινωνίας) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας, άρα και της βελτίωσης της ποιότητας του σχολικού έργου. Όσο συστηματικές και οργανωμένες είναι οι συναντήσεις τόσο πιο αποτελεσματική αναμένεται να είναι η επικοινωνία.

Το δεύτερο βασικό στοιχείο του δείκτη αναφέρεται ουσιαστικά στο είδος, την ποιότητα και τον όγκο των πληροφοριών που διακινούνται αμφίδρομα μεταξύ των δύο μερών. Αν υποθέσουμε δηλαδή ότι οι διάυλοι επικοινωνίας που έχουν καθιερωθεί είναι επαρκείς, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο οι διακινούμενες πληροφορίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες της άλλης πλευράς. Αν, για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί έχουν τώρα περισσότερα στοιχεία για το χαρακτήρα του παιδιού, το οικογενειακό του περιβάλλον, τις φιλοδοξίες και τις επιδιώξεις του, ή αν αντίστοιχα ο γονιός είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα όχι μόνο την επίδοση του μαθητή, αλλά και τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την επίδοση αυτή (τακτική και προσεκτική φοίτηση, συμμετοχή στο μάθημα και σε δραστηριότητες, συστηματικό διάβασμα, μαθησιακές δυσκολίες, ιδιαίτερες κλίσεις κ.ο.κ.), καθώς και θέματα που αφορούν στη συμπεριφορά του, τις παρέες του στο σχολικό χώρο κ.λπ. Σε ένα ακόμη πιο σημαντικό επίπεδο, αν ο γονιός είναι επαρκώς ενημερωμένος για τις αρχές και τους κανόνες λειτουργίας του σχολείου, καθώς και για τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγεται, παρέχεται και αξιολογείται η σχολική γνώση.

Η ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας όμως και κυρίως η αποτελεσματική αξιοποίησή τους προϋποθέτει την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών την ανάπτυξη κατάλληλου περιβάλλοντος λειτουργίας. Η διαμόρφωση ενός τέτοιου περιβάλλοντος ξεκινά από την αναγνώριση του διακεκριμένου και συμπληρωματικού ρόλου των δύο μερών και διευκολύνεται από μια κουλτούρα αμοιβαίου σεβασμού, αποδοχής της διαφορετικής οπτικής, αυστηρής τήρησης του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών, και κυρίως, ανταπόκρισης προς τις εύλογες προσδοκίες της άλλης πλευράς και ουσιαστικής αξιοποίησης των πληροφοριών προς την κατεύθυνση ικανοποίησης του σκοπού, για τον οποίο αυτές συγκεντρώθηκαν.

Ενδεικτικά σημεία εστίασης στη διερεύνηση του δείκτη

Η σχολική κοινότητα που επιθυμεί, συνεπώς, να αξιοποιήσει το δείκτη αυτό θα μπορούσε να διερευνήσει ερωτήματα όπως:

- Έχει αναπτύξει το σχολείο διαύλους επικοινωνίας μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών; Ποιοι είναι οι διάυλοι αυτοί (π.χ. συναντήσεις, συνεργασίες, διαλέξεις κ.λπ.), πόσο συχνά αξιοποιούνται, από ποιο αριθμό και ποια κατηγορία εκπαιδευτικών (π.χ. φιλολόγους, διευθυντή, δάσκαλο τάξης, παλιότερους - νεότερους κ.λπ.) και γονέων (π.χ. επαγγελματική τάξη, επίπεδο μόρφωσης, άνδρες - γυναίκες κ.λπ.);
- Οι πληροφορίες που παρέχονται ανταποκρίνονται στις ανάγκες και προσδοκίες της άλλης πλευράς; Ο όγκος και η υφή των πληροφοριών επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για το μαθητή εκ μέρους της καθεμιάς πλευράς ξεχωριστά;
- Σε ποιο βαθμό αναγνωρίζεται στην πράξη η συμπληρωματικότητα του ρόλου των δύο πλευρών από γονείς και εκπαιδευτικούς και πώς αυτό εκδηλώνεται;

- Τηρείται, σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών;
- Υπάρχει μηχανισμός μέσω του οποίου αξιοποιούνται οι πληροφορίες που δίνουν οι γονείς και δίνεται συνέχεια στα αιτήματά τους;

Ενδεικτικές προσεγγίσεις αποτίμησης του δείκτη

Μπορούμε να το δούμε από δύο πλευρές:

- ◆ Πώς το σχολείο επιζητεί και αξιοποιεί την παρουσία των γονέων για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του έργου του
- ◆ Πώς οι ίδιοι οι γονείς βλέπουν το έργο της σχολικής μονάδας και το δικό τους ρόλο σε αυτήν;

Γι αυτό το σκοπό θα μπορούσαμε να ενεργήσουμε με τους εξής τρόπους:

- Στην πρώτη συνάντηση με τους γονείς ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να καταγραφεί η συζήτηση τους με όσους γονείς συμφωνήσουν. Στη συνέχεια αναλύουμε τις συζητήσεις αυτές.
- Αναλύουμε τους τρόπους που έγιναν οι συναντήσεις μας με τους γονείς την προηγούμενη χρονιά: για ποιους λόγους, με ποιον τρόπο τους ειδοποιούμε, με ποια συχνότητα, τι τους λέμε, τι λένε ή ρωτάνε οι ίδιοι, πώς ενημερώνουμε όσους δεν έρχονται, ποιοι δεν έρχονται συστηματικά ή/ και καθόλου, τι μέτρα έχουμε πάρει κ.τ.λ.
- Σχηματίζουμε μια ομάδα γονιών από την οποία ζητάμε την άποψή τους για το σχολείο και για το πώς αντιλαμβάνονται το ρόλο τους σε αυτό. Προσέχουμε ώστε η σύνθεση της ομάδας να είναι αντιπροσωπευτική (κοινωνικά, μορφωτικά, από διάφορες τάξεις, και καλών και «κακών» και «ζωηρών» μαθητών), όπως επίσης και το κλίμα της συζήτησης να είναι τέτοιο που να βοηθά να εκφράσουν όλοι και ελεύθερα τις απόψεις τους.

Δείκτης 2.6

**Σχέσεις σχολείου με το θεσμικό του
περιβάλλον**

Το πεδίο αναφοράς και η ταυτότητα του δείκτη

Η θέση ότι η εκπαίδευση αποτελεί κοινωνική λειτουργία, αποτελεί αξιωματική σχεδόν διαπίστωση. Υπό την έννοια αυτή, το σχολείο αποτελεί ενεργό κύτταρο της κοινωνίας, που επηρεάζεται οργανικά από όσα συμβαίνουν στο ευρύτερο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό του περιβάλλον. Νέες ιδέες και ρεύματα, αναδιαρθρώσεις στο χώρο της κοινωνίας και της παραγωγής, πολιτικές εξελίξεις και επιλογές, δημογραφικές ανακατατάξεις κ.ο.κ., όλα έχουν αναπόφευκτα τις επιπτώσεις τους στο σχολείο. Όμως, οι επιπτώσεις αυτές δεν είναι ούτε αυτόματες, ούτε πολύ περισσότερο μονοσήμαντες, καθώς εξαρτώνται από ατομικές επιλογές και συμπεριφορές, καθώς και από το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου, που δεν φημίζεται άλλωστε για την ταχύτητα της ανταπόκρισης και την αποτελεσματικότητά του στις προκλήσεις των καιρών. Γι' αυτό και οι σχέσεις που διατηρεί το σχολείο με το θεσμικό του περιβάλλον – την τοπική αυτοδιοίκηση, τις τοπικές αρχές και ιδρύματα, τις επαγγελματικές οργανώσεις και τους επιστημονικούς φορείς, κυρίως – είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Ως ένα βαθμό, οι σχέσεις αυτές διαμορφώνουν τις συνθήκες υπό τις οποίες λειτουργεί το σχολείο και παράγεται το εκπαιδευτικό έργο. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι σχέσεις συνεργασίας δημοτικής αρχής και σχολείου, που διασφαλίζουν τη συστηματική συντήρηση και βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής. Ένα άλλο θα μπορούσε να είναι η στενή επικοινωνία διεύθυνσης / γραφείου εκπαίδευσης με το σχολείο, που εξασφαλίζει την έγκαιρη διάχυση της πληροφορίας από τις κεντρικές και περιφερειακές εκπαιδευτικές αρχές. Ένα ακόμα θα μπορούσε να είναι οι δεσμοί του σχολείου με το πανεπιστήμιο, τις διάφορες επιστημονικές οργανώσεις ή τους σχολικούς συμβούλους, που διευκολύνει τη διαρκή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ή τη συμμετοχή τους σε ερευνητικές δραστηριότητες. Ένα τελευταίο θα μπορούσε να είναι επίσης η συστηματική επικοινωνία με τα σχολεία προέλευσης των μαθητών, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται έγκαιρα για τις δυνατότητες και αδυναμίες των νέων μαθητών τους.

Όπως σε κάθε ανάλογη περίπτωση, το πλέγμα των σχέσεων σχολείου με το θεσμικό του περιβάλλον, εξαρτάται από μια σειρά διαπλεκόμενων παραγόντων. Ανάμεσά τους, η επικοινωνιακή βούληση και κουλτούρα του σχολείου, οι θεσμοθετημένοι και άτυποι δίαυλοι επικοινωνίας και οι ακολουθούμενες στρατηγικές, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τα πιο σημαντικά από τα βασικά στοιχεία του δείκτη που αναφέρεται στις εν λόγω σχέσεις.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο από τα στοιχεία αυτά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, σε γενικές γραμμές, το ελληνικό σχολείο – ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση - διακρίνει μια μακρά παράδοση απομονωτισμού από το θεσμικό του περιβάλλον. Ως ένα σημείο, την κατάσταση αυτή εξηγεί το γεγονός ότι το σχολείο βρέθηκε στο κατώτερο άκρο της διοικητικής ιεραρχίας, ενός συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος με σαφώς οριοθετημένες όσο και προσδιορισμένες αρμοδιότητες, που απέτρεπαν πρωτοβουλίες ή την εμπλοκή άλλων φορέων στο έργο του. Από μίαν άλλη σκοπιά, προς την ίδια κατεύθυνση οδηγούσε και η αντίληψη ότι το σχολείο, ως χώρος μάθησης και ναός της γνώσης, έπρεπε να αφηθεί απερίσπαστο από εξωτερικούς επηρεασμούς και παρεμβάσεις. Σε κάθε πάντως περίπτωση, η κατάσταση αυτή διαμόρφωσε ένα κλίμα αρνητικό για την ανάπτυξη σχέσεων: μια καχυποψία για τις προθέσεις των εξωτερικών εταίρων και μια επιφύλαξη για εσωτερικές ανατροπές, που

η ανάπτυξη παρόμοιων σχέσεων θα μπορούσε να προκαλέσει. Στο βαθμό, εντούτοις, που η εκχώρηση αρμοδιοτήτων από το κέντρο στην περιφέρεια και το σχολείο προχωρούν, και η κοινωνία της γνώσης αμφισβητεί στην πράξη το μονοπώλιο του σχολείου, οι παραδοσιακές αντιλήψεις αμφισβητούνται και η αποτίμηση του βασικού αυτού στοιχείου του υπό εξέταση δείκτη αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Το δεύτερο στοιχείο αναφέρεται στην ύπαρξη και ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας του σχολείου με τα εξωτερικά θεσμικά όργανα και φορείς. Ορισμένοι από τους διαύλους αυτούς – όπως στις σχέσεις του σχολείου με τους Ο.Τ.Α. ή τα γραφεία εκπαίδευσης – ορίζονται και περιγράφονται από τον νόμο. Άλλοι – όπως αυτοί με τα Α.Ε.Ι. και τις επιστημονικές οργανώσεις - στηρίζονται στην ατομική πρωτοβουλία. Σε κάθε περίπτωση, ο αριθμός και η ποιότητα επικοινωνίας των διαύλων εξαρτάται και από το ενδιαφέρον και τις ικανότητες και τη δραστηριότητα των μελών της σχολικής κοινότητας. Η προσωπική γνωριμία, η αναζήτηση κοινών ενδιαφερόντων, οι αμοιβαίες επαγγελματικές διευκολύνσεις, η αποσαφήνιση και άρση παρεξηγήσεων, η συνεργατική διάθεση κ.ο.κ. αποτελούν μερικούς μόνο από τους παράγοντες και στρατηγικές που διευκολύνουν την ανάπτυξη σχέσεων και βελτιώνουν το εκπαιδευτικό έργο.

Ενδεικτικά σημεία εστίασης στη διερεύνηση του δείκτη

Η σχολική κοινότητα που θα επιθυμούσε να αποτιμήσει τον δείκτη αυτό, θα μπορούσε γι' αυτό να ασχοληθεί με τη μελέτη ερωτημάτων, όπως:

- Με ποιους φορείς από το θεσμικό περιβάλλον της εκπαίδευσης, για ποια θέματα και σε ποιο επίπεδο έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικές σχέσεις;
- Η επικοινωνία με τους διάφορους φορείς περιορίζεται πάντα / κατά κανόνα στα υπηρεσιακά πλαίσια; Πόσο συχνά επισκεφθήκατε ή προσκαλέσατε τους φορείς με τους οποίους αλληλογραφείτε ή συνδέεστε θεσμικά;
- Ποιες πρωτοβουλίες πήρατε να συναντηθείτε, να ζητήσετε τη συνδρομή ή να συνεργαστείτε με Α.Ε.Ι. και με επιστημονικές ενώσεις ή τοπικούς επαγγελματικούς φορείς, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο;
- Πήρε το σχολείο σας μέρος σε εκδηλώσεις του Ο.Τ.Α ή τοπικών φορέων; Πόσο συχνά; Δώσατε συνέχεια στη συνεργασία αυτή;
- Όταν σας αρνήθηκαν (π.χ. ο Ο.Τ.Α) την ικανοποίηση ενός αιτήματός σας, επανήλθατε; Με ποιο τρόπο / στρατηγική;
- Συνεργάζεστε, με ποιο τρόπο και πόσο συχνά με τα σχολεία προέλευσης των μαθητών σας ή με άλλα σχολεία της περιοχής, ώστε να έχετε μια «εικόνα» του εκπαιδευτικού «προφίλ» της περιοχής σας;
- Πόσο συχνά συνεργάζεστε με τους σχολικούς συμβούλους, σε ποια θέματα και με τι αποτελέσματα;
- Πόσο συχνά ζητάτε τη γνώμη ειδικών για θέματα όπως η ψυχική υγεία των μαθητών, η παραβατική συμπεριφορά, οι μαθησιακές δυσκολίες κ.λπ.;

Ενδεικτικές προσεγγίσεις αποτίμησης του δείκτη

- Να καταρτιστεί κατάλογος των τοπικών αρχών, οργανισμών, ιδρυμάτων κ.λπ. με τα οποία έχει σχετιστεί το σχολείο π.χ. κατά την τελευταία πενταετία

- Να ταξινομηθούν σε θεματικές κατηγορίες (π.χ. έρευνα της τοπικής ιστορίας της περιοχής, συνεργασία σε αθλητικές εκδηλώσεις, οργάνωση εκδρομών, φιλανθρωπικών εκδηλώσεων κ.λπ.) οι σχέσεις του σχολείου με τους φορείς της προηγούμενης παραγράφου.
- Να ζητήσουν οι μαθητές συνέντευξη από τους αρμόδιους των παραπάνω φορέων για τις εντυπώσεις τους από τη συνεργασία με το σχολείο και για τις προοπτικές συνέχισης της συνεργασίας αυτής.
- Να αποδελτιώσουν τα δημοσιεύματα του τοπικού τύπου που αναφέρονται στο σχολείο και να ταξινομήσουν σε θεματικές κατηγορίες το περιεχόμενό τους. Να μελετήσουν τα προϊόντα της αποδελτίωσης αυτής και να καταλήξουν σε συμπεράσματα ως προς την εικόνα που παρουσιάζει το σχολείο τους στην τοπική κοινωνία με βάση τα δημοσιεύματα αυτά.